

TARİHTEN SAHİFELER

18. asırda "Hırkai şerif", ziyareti

Her sene ramazanın 14. günleri kethüda bey Vezirlere, Şeyhülislâm efendi tarafından gönderilen defter grubince de mektubl kalemî, İstanbul kadısına kadar bütün ülemaya nakibülecaz efendiye ve selâtin camilleri şeyhlerine davetiye tezkereleri yazarlardı.

Çavuşbaşı ağa da, yeniçeri ağasına, defterdar efendiye, sipah ve silâhtar ağalarıyla cebeci, topçu, arabacı baş ağalara tezkereler yazar ve bütün bu davetiyeler divan çavuşlarıyla sahiplerine gönderilirdi.

Ramazanın on beşinci günü davetliler namazdan sonra Babüssade önüne gelip (Kubbe hümayun) tarafındaki yerlerine, ocaklar agavatla, otururlar ve Sadrâzâmın gelmesine intizar ederlerdi.

O gün Şeyhülislâm efendiyl evinden reisülküttap efendi alıp doğruca Ayasofya camisine getirir ve bu haberi alan Sadrâzâm da Babüallden kapı takımıyla çıkıp camiye gider ve Şeyhülislâmı beraber namaz kılar. Namazdan sonra (haberçi çavuş) davetlilerin (Babü hümayun) dan girdiklerini bildirir ve Sadrâzâmı Şeyhülislâm kapı ricallinin önüne geçerek topluca saraya giderlerdi.

Kendilerini orta kapı haricinde (Rikâbı hümayun) ağaları karşılarlar ve atlarından inince Sadrâzâmın sağ tarafına (bostancı başı) sol tarafına (mirahuru evvel), Şeyhülislâmın sağına (kapıcılar kethüdası) ağa ile soluna (mirahuru sani) ağa geçer ve koltuklarına girip Babüssaadeye doğru götürürlerdi.

Babüssaadeye yaklaşırken Sadrâzâmı, Şeyhülislâm, ağalar tarafından istikbal olunurlar, burada Sadrâzâmın sağ koluna Babüssade ağası, sol koltuğuna (hazinedar başı ağa) Şeyhülislâmın ise sağ koltuğuna (kilerci başı ağa) sol koltuğuna (Sarayı cedidi âmire ağası) girerlerdi.

Babüssaadeye varıldıkta (silâhdarı şehriyârî ağa) gelenleri karşılar ve Sadrâzâmın sağ koltuğuna geçer, sol koltuğuna da (hâs odabaşı ağa) girer, Şeyhülislâmın koltuklarına da (hâs odalı ağalar) girerlerdi.

(Arz odası) geçildiği gibi diğerlerine izin verilir ve rütbe sırasıyla Vezirler, suduru kiram, ülema, mirimrandan ise Kaptan paşa sonra meşayih kiram, yeniçeri ağası, defterdar efendi, reisülküttap efendi, çavuşbaşı ağa, tezkereci evvel ve sani efendi, mektubl efendi, baş bakı kulu ağa, maliye tezkereci efendiler, teşrifatçı Babüssaadeden girip (Hırkai Şerife) odasına varırlardı.

Herkes tamam olunca imamı evvel ve sani efendiler Hırkai Şerifenin bulunduğu sandukaya mukabi durarak birer aşır okurlar, sonra sanduka bizzat Padişah tarafından açılarak Hırkai Şerife yüz sürülme müsaadesi verilir.

Merasime Sadrâzâmdan başlanır ve sırasıyla Şeyhülislâm, Vezirler, suduru kiram, kaptan paşa, yeniçeri ağası, defterdar efendi, reisülküttap efendi, çavuşbaşı ağa ve tezkereci evvel ve sani ve mektubl efendiler, baş bakı kulu ağa ve maliye tezkereci efendi ve çizye baş bakı kulu ağa ve çavuşlar kâtibî efendi ve emini badehu sipah ve silâhtar ağaları, sonra cebeci, topçu, arabacı baş ağalar, haremeyn müfettiş ve muhasebecisi ve şehremni ve yazıcı efendi, teşrifatî efendi, teşrifat kesedarı birbirlerini takiben merasime iştirak ederlerdi.

Sonra gene gelip herkes yerlerinde durur ve meşayih kiramın her biri (Sandukai Şerife) mukabiline varıp iptida dua ve sonra (ruhsudel tekrim) eyliyerek dönerlerdi. Sonra Valide Sultanın kethüdası ve rikâbı hümayun ağaları Hırkai Şerife yüz sürerler ve bunu takiben Padişahın işaretleriyle, herkes dışarı çıkıp yalnız Sadrâzâm, Şeyhülislâm ve Vezirler kalırlardı. Bu esnada dışarıda enderun hümayun hademesinin toplandığı haberi gelince evvelâ Vezirler, sonra Şeyhülislâm ve en nihayet de Sadrâzâm Hırkai Şerife odasını terkeder ve içeride enderunlar girerlerdi.

Sadrâzâmı Şeyhülislâm saraya gelişlerinde olduğu gibi aynı merasimle gene koltuklarına girilmek suretiyle uğurlanırlar ve orta kapıdan çıkınca (esbi saba reftarlarına) süvar olurlardı.

Hırkai Şerife odası kapısından girilince tam karşı duvarın köşesinde Hırkai Şerife sandukası bulunur ve Padişah bunun arkasında dururdu.

Bu köşe, kapıdan sonra gelen ceaktan biraz içeri olmak üzere ve ortadaki sütunekadar iki parça perdeyle örtülürdü. Perdenin içinde Padişah, önünde sanduka sonra Sadrâ-

Yazan :

HALÛK Y. ŞEHSUVAROĞLU

zam ve Şeyhülislâm dururlar. Padişahın sağ tarafını da gene perde içinde olmak üzere Darüssaade ağası, silâhtar ağa ve enderun ağaları alırlardı.

Şeyhülislâmın altında ve aynı hizada Vezirler yer alırlar ve bunlar perdenin dışında kalırlardı, odanın ocak ve sandukaya mukabil duvarının kenarına da ülema dizilir ve bu hat İstanbul kadisiyle nihayetlenirdi. Sonra oda kapısının açıldığı duvar kenarında da yeniçeri ağası, defterdar efendi, reis efendi, çavuşbaşı ağa, tezkereci evvel ve sani, mektubl ve teşrifatî efendiler yer alırlardı. Kapıdan perdeye doğru olan mesafede de Şeyhülislâm efendiler dururlardı.

Hırkai Şerife yüz sürüldüğe Sadrâzâmı silâhtar ağa üzerlerinde;

Hırkai hazretî Fahri Resûle

Atlas çarh olamaz bayî endaz

Yüz sürüp zeyline takbil ederek

Kıl şef-i ümeme arzı niyaz .

yazılı tülbentleri hırkaya sürüp (ruhsude edene) verirlerdi. Merasimin hitamında yüz sürülen mahal altın maşrapa içinde yıkanıp saklanır ve hurkanın ıslanan yeri de öd ve anberle kurutulurdu. (1)

Mübarek emanetlerin bulunduğu daireye (Haneli hassa) denilirdi. Buranın hususi memurları, muhafızları vardı. Enderun bekçiliğini yapan kırk hamede (Has odalılar) diye anılırdı. (2)

Hırkai Şerif ziyaretlerinde Sadrâzâm tarafından Has odalılara para dağıtılırdı. Sadrâzâm o gün Has odalılar dört yüz, iki nefer Hırkai Şerif nöbetçi ağalarına altmış, çizme nöbetçisi ağasına kırk, Şeyhülislâm çizme nöbetçisi ağaya yirmi, dört nefer şilteci ağalara otuz, bostancılara on, beş nefer has odalı lâlalara iki yüz, tülbent ağasına elli, miftah ağasına elli, baş çuhadar ağaya elli, pişkeri ağaya elli, ikinci çuhadara kırk altın verirdi.

Aynı gün teşrifatî efendi eliyle de ak ağalar kapısında, kapı ağasına on beş, zülüflü baltacılar sekiz, orta kpicılara on beş, ak ağalara altı, bölük başılara altı, kapıcılar kâtibine iki, dolayıcıya sekiz, baklava dağıtanlara beş, beyaz külâhlıya üç, meydanlılara iki altın çıkınlar içinde tevzi edilirdi.

Hırkai Şerif ziyaret günü, yeniçerilere de baklava verilmek mutattı. O gün orta kapı tarafında mutfak emini, açıcıbaşı ve sair mutfak hademesi toplanır ve her ocağa (barmucibi defter) baklavaları dağıtılırdı.

(1) Ahmet Rasim bey, Hâkimiyetî Millîye gazetesinde nerettiği Hırkai Saadet ziyareti isimli makalesinde diyor ki: (Her halde birkaç esir olacak, Padişahlar böyle bir ziyaret esnasında Hırkai Saadetin eteğini içi su ile dolu bir kazana batırırlar, sonra bu sudan teberrüken şişelere doldurtup mühürlü olarak ricall devlete gönderirlermiş, bu garibeyi yazan diğer bir enderun tarihî diyor ki, böyle bir şişe suya mazhar olanlar bunu Zemzemi Şerif gibi tazim ederler ve oruçlarını bununla iftar edip şifa umarlardı. Bu âdeti Sultan Mahmudu sani bir türlü beğenmiyerek hiddetle kaldırmıştır.

(2) Ahmet Rasim bey diyor ki (Vaktiyle ziyareti mübareke için ramazanın on ikisinden itibaren hazırlığa başlanırdı. O gün Hırkai Saadetin mevzu bulunduğu sanduka dairelerinden kaldırarak Revan odası denilen odaya getirilirdi. Bu münasebetle bu dairenin her tarafı süprüdür, duvarları misk ve gül suyüyle tıla olunduğu gibi derununda öd ve anberler yakılır, badehü âvazı bület ile salât getirilerek on beşinde Haneli hassa ağaları vedaatinde olarak gene dairei mezkûreye götürülürdü.)

